

КОНТРОЛЬНИЙ СПИСОК

**Захист дітей, які постраждали від кризи біженців, від
сексуальної експлуатації та сексуального насильства:**

**Основні зобов'язання держав за Лансаротською конвенцією про захист дітей від
сексуальної експлуатації та сексуального насильства¹**

¹ [Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства](#) (СЕТС № 201), відкрита для підписання у м. Лансароте (Іспанія) 25 жовтня 2007 року, є найбільш амбітним і всеосяжним міжнародно-правовим документом щодо захисту дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

Принципи та визначення, встановлені Лансаротською конвенцією та Лансаротським комітетом²

- «**Дитина**» — будь-яка особа віком до 18 років (стаття 3 Лансаротської конвенції);
- **Діти, які «постраждали від кризи біженців»³** — діти-мігранти та діти, які шукають притулку (згідно з Конвенцією про статус біженців 1951 року). Це також стосується дітей, яким надано статус біженця, і тих дітей, яким (або чиїм батькам) було відхилено клопотання про міжнародний захист;
- «**Діти без супроводу**» — діти, які були розлучені як із батьками, так і з родичами, і про них не піклується дорослий, який за законом чи звичаєм відповідає за це (*Рекомендації УВКБ ООН щодо офіційного визначення найкращих інтересів дитини*⁴);
- «**Визначення віку**» - у разі виникнення сумнівів щодо віку особи, Сторонам слід надати їй такий же тип захисту та допомоги, як надаються дітям, на період визначення її віку. Отже, до цих осіб повинен застосовуватися принцип кредиту довіри, доки не буде доведено, що вони не є дітьми (стаття 11(2) Лансаротської конвенції);
- «**Сексуальне насильство**» — заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, яка не досягла законного віку для заняття діяльністю сексуального характеру, або заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною (незалежно від віку дитини) за таких обставин: використовується примус, сила чи погрози; насильство здійснюється зі свідомим використанням довіри, авторитету чи впливу на дитину або в особливо вразливій для дитини ситуації (*стаття 18 Лансаротської конвенції*);
- «**Сексуальна експлуатація дітей**» означає, що дитина стає жертвою сексуальної експлуатації, коли вона/він бере участь у діяльності сексуального характеру в обмін на щось (наприклад, перевагу, вигоду або навіть обіцянку їхнього отримання) від третьої сторони, винуватця або самої дитини (*статті 19-24 Лансаротської конвенції*);
- «**Жертва**» — будь-яка дитина, яка зазнала сексуальної експлуатації або сексуального насильства.

Відповідно до Лансаротської конвенції, Сторони зобов'язані вживати всіх необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству над дітьми, захисту потерпілих і притягнення до відповідальності винних. У контексті кризи біженців це означає, що для дотримання Лансаротської конвенції національне законодавство, заходи, процедури та засоби мають застосовуватися до тих дітей, які постраждали від кризи біженців, оскільки Лансаротська конвенція покликана захижати УСІХ дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

Усі держави-учасниці Ради Європи⁵ ратифікували Лансаротську конвенцію, і таким чином, взяли на себе зобов'язання досягти її цілей шляхом імплементації її положень. Практикуючі фахівці в країнах прийому, транзиту та призначення можуть бути не знайомі з Лансаротською конвенцією та рекомендаціями з моніторингу Лансаротського комітету. Однак їм слід діяти відповідно до їх положень, оскільки країна, у якій вони працюють, є Стороною Лансаротської конвенції. Наступний неповний перелік відповідних зобов'язань, що випливають з Лансаротської конвенції в

² [Лансаротський комітет](#) — орган, створений для контролю за ефективним виконанням Сторонами Лансаротської конвенції. До його складу входять як наявні, так і потенційні представники Сторін Конвенції, а також представники міжнародних урядових та неурядових організацій, що займаються боротьбою з сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством над дітьми.

³ У [Спеціальному звіті](#) Лансаротського Комітету «Захист дітей, які постраждали від кризи біженців, від сексуальної експлуатації та сексуального насильства», сторінка 10, також вказується, що термін «діти, які постраждали від кризи біженців» не охоплює тих дітей, які вже проживали в країні до кризи біженців, як громадян такої країни, так і іноземців.

⁴ Керівництво Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), [Рекомендації УВКБ ООН щодо офіційного визначення найкращих інтересів дитини](#), травень 2008 р.

⁵ Окрім 46 держав-членів Ради Європи, Лансаротська конвенція також включає Російську Федерацію та Туніс.

інтерпретації Лансаротського комітету, спрямований полегшити це завдання. Його слід використовувати як практичний інструмент, який слугуватиме своєрідним контрольним списком з конкретними прикладами заходів, які можуть бути вжиті для **запобігання сексуальній експлуатації та сексуального насильства, виявлення та повідомлення про дітей-жертв та надання підтримки дітям, які постраждали від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, а також притягнення до відповідальності винних.**

ЗАПОБІГАННЯ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА СЕКСУАЛЬНІЙ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ В ПРОЦЕСІ ТРАНЗИТУ

Сторони зобов'язані вживати всіх необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання тому, щоб діти ставали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства, шляхом, серед іншого:

1. Забезпечення належних **якісних об'єктів/рішень для розміщення** для всіх дітей, які постраждали від кризи біженців, щоб допомогти усунути ризики сексуального насильства, звертаючи увагу на таке:
 - краще освітлення та зручні для дітей приміщення,⁶
 - відокремлення дітей без супроводу дорослих,
 - відокремлення самотніх жінок та їхніх дітей від чоловіків, з якими вони не перебувають у родинних відносинах,
 - окремі приміщення для надзвичайно вразливих дітей та дітей, які ризикують зникнути безвісти;⁷
2. Створення **ефективних механізмів подання скарг та служб підтримки, таких як телефони довіри**, щоб повідомляти про будь-які зловживання або звертатися за допомогою, звертаючи увагу на таке:
 - крім офіційної мови (мов) країни перебування наявна служба доступна також мовою, доступною для дітей та людей, які постраждали від кризи біженців;
 - служби доступні як для дітей, так і для осіб, які бажають їм допомогти;
 - наявні служби, які надають консультації абонентам конфіденційно або з дотриманням їхньої анонімності;
 - наявні служби доступні для якомога ширшого кола осіб;
3. Створення протоколів та інших процедур для **запобігання зникненню дітей-біженців**;
4. Підготовка **інформації, порад та інших заходів з підвищення обізнаності, спрямованих на дітей, для запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству**;⁸
5. **Навчання фахівців, які працюють у контакті з дітьми**: фахівцям слід надати інформацію, яка пояснює, що робити, якщо вони зіткнулися з випадками сексуального насильства, і яку інформацію та поради слід передати після цього;

⁶ Рада Європи: [*Тематична доповідь Комітету міністрів щодо дітей-мігрантів та біженців, підготовлена Спеціальним представником Генерального секретаря з питань міграції та біженців*](#) 10 березня 2017 року. SG/Inf(2017)13

⁷ Кожна кімната має замикатися, а номер служби екстреної допомоги має бути на видноті.

⁸ Заходи мають бути адаптовані до віку та зрілості дітей, реалізуватися зрозумілою для них мовою та з урахуванням статі та культури. Корисним профілактичним заходом є надання дітям друкованих та невербальних інформаційних матеріалів одразу після їхнього прибуття.

6. **Перевірка всіх осіб, які контактують із дітьми, які постраждали від кризи біженців⁹**, щоб перевірити відсутність у них судимості за акти сексуальної експлуатації дітей та/або сексуального насильства.

Для отримання додаткової інформації про те, як Сторони Лансаротської конвенції запроваджують заходи з підвищення обізнаності, спрямовані на дітей, які постраждали від кризи біженців, включно з прикладами перспективних видів практики, див. [Звіт про дотримання вимог Рекомендації 15 щодо інформації та порад для дітей](#) та [Звіт про дотримання вимог Рекомендації 17 щодо обміну інформацією щодо підвищення обізнаності](#).

Для отримання додаткової інформації про те, як Сторони Лансаротської конвенції створюють телефони довіри та інші служби для дітей-біженців, включно з прикладами перспективних видів практики, див. [Звіт про дотримання вимог Рекомендації 32 щодо телефонів довіри для дітей-жертв](#).

Для отримання додаткової інформації про те, як Сторони Лансаротської конвенції запроваджують протоколи, що стосуються проблеми зниклих безвісти дітей, включно з прикладами перспективних видів практики, див. [Звіт про дотримання вимог Рекомендації 35 щодо транскордонних випадків зниклих безвісти дітей](#).

ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ДІТЕЙ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Сторони зобов'язані вживати всіх необхідних законодавчих або інших заходів для виявлення дітей, які могли стати жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства, та повідомлення про них, шляхом, серед іншого:

1. **Прийняття відповідного оцінювання віку.** Якщо виникають сумніви щодо віку дитини, то спочатку її слід вважати дитиною, а отже, під час проведення процедур верифікації вжити щодо неї усі захисні заходи;
2. **Перші опитування** усіх дітей, які шукають притулку, мають приділяти особливу увагу тому, чи є дитина жертвою або потенційною жертвою сексуальної експлуатації та/або сексуального насильства¹⁰;
3. Негайно після прибуття **інформувати дітей про їхнє право на захист від сексуального насильства та сексуальної експлуатації** відповідно до їх віку, зрілості та статі;
4. **Навчати всіх відповідних фахівців** (зокрема, перекладачів, соціальних працівників, поліцію та волонтерів), які мають справу з дітьми, які постраждали від кризи біженців, щоб вони могли виявляти та ідентифікувати випадки, коли дитина стала жертвою сексуальної експлуатації та сексуального насильства, та повідомляти про них;
5. **Прийняти рекомендації та протоколи для виявлення жертв сексуальної експлуатації та сексуального насильства та розповсюдити їх серед усіх відповідальних органів;**

⁹ Сюди входять перші особи, які їх зустрічають після прибуття, а також будь-які опікуни, прийомні сім'ї чи інші піклувальники, до яких вони можуть бути призначені. Сюди також входять усі волонтери, перекладачі та вчителі, які проводять заходи з дітьми. Якщо особа була засуджена за злочини сексуального характеру проти дитини, їй має бути відмовлено в доступі до професійної та волонтерської діяльності з дітьми.

¹⁰ Щоб заохотити дітей повідомляти про усі випадки насильства, методи, які використовуються професіоналами для консультування, опитування та звітування, мають враховувати інтереси дитини, бути безпечними та відомими всім дітям у процесі транзиту. Створення безпечного й довірливого середовище заохочуватиме дітей златати будь-які вже наявні уявлення, які вони можуть мати щодо наслідків розкриття інформації, і, отже, повідомляти про насильство щодо них.

6. **Забезпечити, щоб усі фахівці були зобов'язані повідомляти про усі випадки сексуальної експлуатації чи насильства над дітьми та запровадити відповідні механізми звітності та перенаправлення;**
7. **Запровадити адекватні механізми збору даних.**¹¹

Для отримання додаткової інформації про те, як Сторони Лансаротської конвенції запроваджують механізми збору даних щодо дітей-біженців, включно з прикладами перспективних видів практики, див. [Звіт про дотримання вимог Рекомендації 7 щодо механізмів збору даних](#) та [Звіт про дотримання вимог Рекомендації 37 щодо скоординованого підходу між відповідальними органами.](#)

НАДАННЯ ПІДТРИМКИ ДІТЯМ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ТА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КРИВДНИКІВ

Сторони зобов'язані вживати всіх необхідних законодавчих або інших заходів для надання підтримки дітям, які могли стати жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства, шляхом, серед іншого:

1. **Забезпечення надання відповідної підтримки, зокрема терапевтичної та невідкладної психологічної допомоги, дітям, які постраждали від кризи біженців, одразу після повідомлення про факт сексуальної експлуатації та сексуального насильства;**
2. **Призначення законних опікунів для забезпечення інтересів та особливих потреб дітей-жертв, незалежно від їхнього віку. Опікун, який має бути незалежним від міграційних органів та органів притулку, повинен надавати щоденну підтримку та/або допомогу з юридичних питань**¹²;
3. **Впровадження загальних інструментів, стандартів та процедурних кроків для всіх відомств, які працюють над захистом дітей-жертв, щоб гарантувати, що всі особи, які працюють у контексті кризи біженців, дотримуються уніфікованих рекомендацій та не ігнорують певні питання, які можуть мати значення для захисту дітей, які постраждали від сексуального насильства;**
4. **Забезпечення належної координації всіх відомств, включаючи право на обмін інформацією.** Відомствам, які займаються координацією захисту дітей, які постраждали від сексуального насильства та сексуальної експлуатації, також має бути дозволено обмінюватися особистою інформацією, якщо це доречно та не суперечить вимогам національного законодавства. Це означає, що дітям-жертвам будуть доступні подібні види підтримки протягом усього свого шляху, а їхні потреби будуть визначені й узгоджені;
5. **Забезпечення безпечного розміщення дітей для мінімізації небезпеки віктимізації або ревіктимізації у разі сексуального насильства;**
6. **Зміцнення транскордонного співробітництва для перевірки, зокрема, особи дорослих, які супроводжують дітей, здійснення возз'єднання дітей без супроводу дорослих із сім'єю без невиправданих затримок;**

¹¹ Ці дані слід зібрати якомога раніше та визначити різні категорії дітей, які постраждали від кризи біженців (діти, які шукають притулку/діти без супроводу дорослих та загальна кількість дітей, які перебувають у процесі транзиту, постраждалих від кризи біженців), і скільки з цих дітей зазнали сексуального насильства та/або експлуатації. Необхідно усунути перешкоди для збору даних про дітей, які постраждали від сексуального насильства, та неможливість дезагрегування таких даних у світлі кризи біженців.

¹² Щоб допомогти зміцнити довіру з боку дитини, опікун не повинен мати конфлікту інтересів із дитиною й повинен бути навчений розуміти контекстуальну специфіку досвіду, який пережили діти. Опікуни повинні пройти перевірку, щоб встановити відсутність у них судимості за акти сексуальної експлуатації дітей та/або сексуального насильства, і у такий спосіб гарантувати найкращий захист дитини.

7. **Притягнення до відповідальності всіх правопорушників та запровадження відповідних механізмів міжнародного співробітництва.** Міжнародне співробітництво має ключове значення: якщо, наприклад, правопорушення було скоєно до прибуття дитини в країну, органам влади слід шукати юридичної співпраці з країною, де стався злочин. Якщо правопорушення сталося після прибуття, органи влади несуть відповідальність за переслідування правопорушника;
8. **Забезпечення застосування процедур, дружніх до дитини:**
- Якщо дитина, яка постраждала від кризи біженців, бере участь у судовому провадженні, на кожному етапі процедури необхідно вжити конкретних заходів, наприклад залучення перекладачів та надання інформації мовою, яку вони розуміють.
 - Дитина повинна бути проінформована про те, що з нею саме відбувається, чи переміщують її кудись і куди саме, чого очікувати від провадження¹³ та її право брати в ньому участь.
 - Уникнення загострення травми дитини. Опитування під час судового розгляду чи досудової стадії провадження повинні проводитися якомога швидше, бути обмеженим у кількості та проводитися в приміщеннях, призначених і пристосованих для цієї мети, розташованих у місці, що не є поліцейською дільницею, лікарнею чи судом. Можливість запису цих інтерв'ю на відео має бути прийнятною як доказ під час розгляду справи¹⁴.

Додаткову інформацію про те, як Сторони Лансаротської конвенції запроваджують заходи щодо притягнення до відповідальності правопорушників, включно з прикладами видів практики, див. [Звіт про дотримання вимог Рекомендації 12 щодо притягнення до відповідальності правопорушників](#).

Для отримання додаткової інформації про те, як Сторони Лансаротської конвенції запроваджують заходи для забезпечення проведення судових проваджень у зручній та зрозумілій для дітей формі, див. [Звіт про дотримання вимог Рекомендації 31 щодо проведення судових проваджень у зручній та зрозумілій для дітей формі](#).

¹³ Рада Європи: Доповідь конференції у форматі круглого столу [«Інформація у зручній та зрозумілій для дітей-мігрантів формі»](#), 29-30 листопада 2017 р., с. 6

¹⁴ Для отримання додаткової інформації про процедури дружні до дитини перегляньте рекомендації та висновки, опубліковані в першому звіті Лансаротського комітету [«Захист дітей від сексуального насильства в “колі довіри”: керівні принципи»](#) 2015 р.